

TUTKIMUSRAPORTTI 25.10.2016

HEINÄKURPAN ESIINTYMINEN MALMIN LENTOKENTÄN ALUEELLA SYKSYLLÄ 2016

Tekijät: Rauno Yrjölä, Hannu Sarvanne
Antti Tanskanen ja Jorma Vickholm

Sisällys:

1	Johdanto	3
2	Menetelmä	3
3	Tulokset	4
4	Tulosten tarkastelu	8
5	Kirjallisuus	9

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy
PL 62
01800 Klaukkala

Kannen kuva: Antti Tanskanen.

1 JOHDANTO

Heinäkurppa on Suomessa harvinainen pesimälaji, jonka jo luultiin hävinneen pesimälinnustostamme. Tuoreimmassa Suomen lintujen uhanalaistarkastelussa heinäkurppa on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi (Tiainen *et al.* 2016). Viime vuosina heinäkurppien havaintomäärät Suomessa ovat kuitenkin olleet nousussa ja laji on vähitellen palaamassa Suomeen (Lehtiniemi 2016).

Euroopassa heinäkurppia pesii Norjan ja Ruotsin tuntureilla sekä itäisen Euroopan kosteilla niityillä. Suomessakin soidintavat heinäkurpat ja harvat pesinnät on löydetty kosteilta niityiltä. Heinäkurpan levinneisyysalue jatkuu Suomesta itään Venäjällä Siperiaan asti. Kaakkois-Euroopassa laji pesii mm. Virossa, Latviassa, Liettuassa, Valkovenäjällä, Puolassa ja Ukrainassa. Viime vuosisadalla lajia on tavattu pesivänä myös mm. Saksassa (Birdguides 2008, Väisänen *et al.* 1998).

Vielä 1800 luvulla heinäkurpan arvellaan pesineen koko Suomessa, pääosa kannasta Etelä-Suomen tulvaniityillä, mutta myös tunturialueilta, joissa viimeinen tiedossa ollut pesintä vuodelta 1949 Utsjoelta. Lounais-Suomesta on pesintätieto 1970- ja 1990-luvulta. Koko Suomen kannaksi arvioitiin toisen Lintuatlaksen aikana 0-5 paria (Väisänen *et al.* 1998). Itä-Suomesta on pesintätieto 1970-luvulta Rautalammilta. Uudeltamaalta on pesintätieto Vuosaaresta vuonna 1943 ja epäonnistunut pesintä Itä-Uudellamaalla vuonna 2002 (Solonen *et al.* 2010). Suomen tällä hetkellä potentiaalisimmalla heinäkurppien pesimäalueella Pohjois-Karjalassa lajia on viime vuosina erityisesti etsitty, ja lajille sopivia ympäristöjä on pyritty säilyttämään ja hoitamaan. Vuosina 2007-2011 soidintavia koiraita löydettiin kuudelta alueelta, enimmillään yhteensä 8 koirasta. Naapurimaakunnasta Etelä-Karjalasta on 2000-luvulta tiedossa kahdeksan paikkaa, joissa on havaittu soidintavia koiraita (Kontkanen & Kontiokorpi 2012).

2 MENETELMÄ

Syysmuutolla levähtäviä heinäkurppia etsittiin Malmin lentokentän alueelta vuonna 2016 elokuun puolivälistä syyskuun loppuun kerran viikossa, yhteensä seitsemän kertaa. Tuon ajanjakson arveltiin kattavan riittävän hyvin lajin muuttokauden. Etsinnät tehtiin aamulla auringonnousun jälkeen ja lopetettiin viimeistään kello 9, kun lentotoiminta käynnistyi.

Heinäkurppia etsittiin kaikilta kentän aidan sisäpuolella olevilta matalakasvuisilta heinä- ja niittyalueilta, joita heinäkurpat suosivat levähdyspaikkoinaan. Malmin kentän kasvillisuus vaihtelee alueittain. Kiitoratojen vierestä heinänurmet on ajettu lyhyiksi, mutta sivuilla kasvillisuus on korkeampaa, noin polvenkorkeista. Syksyn aikana kentän itäosassa ajettiin kasvillisuutta lyhyemmäksi myös hieman laajemmalla alueella.

Etsintä tehtiin niin, että avomaata kuljettiin rivissä eteenpäin, ja laskijoilla oli lisäksi pitkät värillisillä muoviliuskoilla varustetut narut, joita vedettiin pitkin kasvillisuutta. Heinäkurpat painautuvat maahan eivätkä välttämättä lähde lentoon, vaikka ihminen kulkisi läheltä ohi. Narujen toivottiin ajavan kurpat lentoon, jolloin ne voidaan havaita ja laskea. Yksi laskija kulki aina hieman muiden takana ja toimi kirjurina. Menetelmä toimi mielestämme hyvin. Tuloksissa eri laskentakerroilla havaitut heinäkurpat on oletettu eri yksilöiksi.

Heinäkurppalaskennan tekivät Hannu Sarvanne, Antti Tanskanen, Jorma Vickholm ja Rauno Yrjölä. Lisäksi paikallisille lintuharrastajille annettiin mahdollisuus tulla halutessaan mukaan ja apuna olivat joillakin kerroilla myös Tuomas Manninen, Sami Kiema, Ilpo Huolman, Jyri Heino ja Risto Aalto.

Heinäkurppien lisäksi myös muut alueella havaitut linnut merkittiin ylös, selvästi yli lentäviä ei merkitty.

Malmilla tehtyjen havaintojen lisäksi Helsingin seudun lintutieteelliseltä yhdistykseltä Tringalta ostettiin Tringan havaintoalueelta Tiira-tietokantaan tallennetut heinäkurppahavainnot lokakuun 2016 alkuun asti.

Ensimmäinen havainto on vuodelta 1849 Vantaalta, mutta sen jälkeen havaintoja on tiedossa arkistossa vasta vuodesta 1950 lähtien. Tietokannan havainnoista eri päivinä samalla alueella havaitut heinäkurpat on oletettu eri yksilöiksi, ellei havainnossa ole ilmoitettu päivämääräväliä. Samalla paikalla eri havainnoitsijoiden ilmoittamat samaa yksilöä koskevat havainnot on pyritty poistamaan. Salatuiksi ilmoitetut havainnot ovat mukana lukumäärissä, mutta eivät karttakuvissa.

Kuva 2-1. Heinäkurppa. tämä yksilö on kuvattu Kaisaniemessä vuonna 2005.

Kuva 2-2. Laskijat etenivät rivissä, ja laskijoiden välissä vedettiin pitkiä naruja, joissa oli värikkäitä muoviliuskoja.

3 TULOKSET

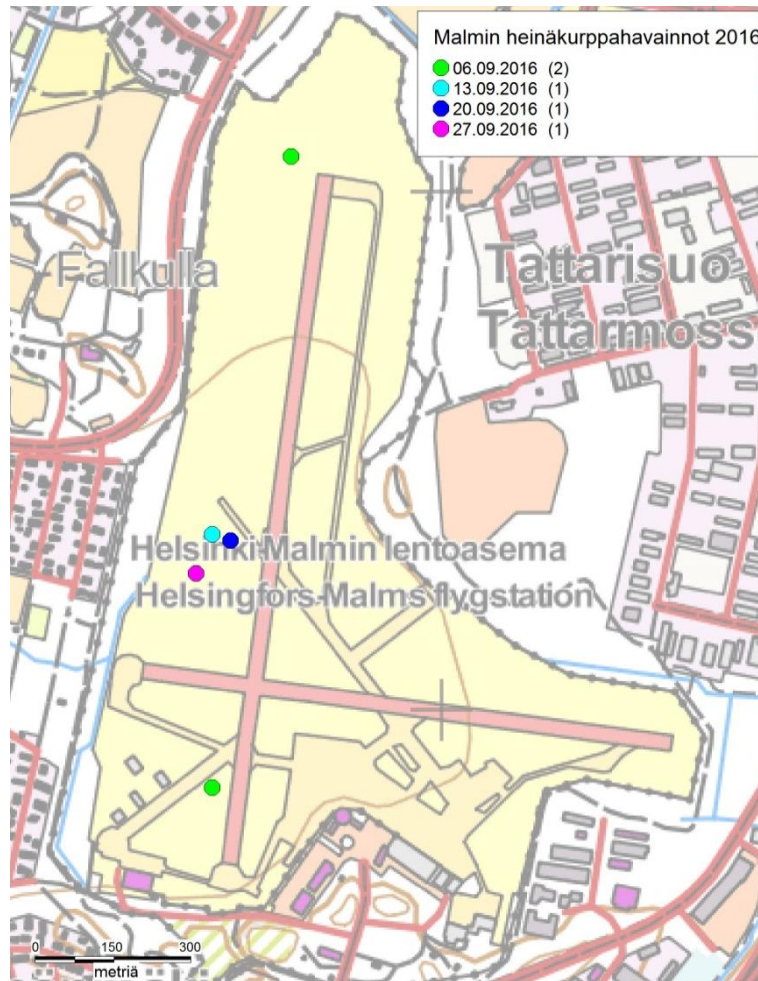
Alueella havaitut linnut laskentakeroittain on esitetty taulukossa 3-1. Heinäkurppia havaittiin tässä tutkimuksessa Malmin lentokentällä syyskaudella 2016 yhteensä 5 yksilöä neljällä kerralla, lisäksi paikalliset lintuharrastajat olivat perinteisessä yhden kerran laskentakäynnissään havainneet 2 yksilöä. Tässä tutkimuksessa havaittujen heinäkurppien paikat kentällä on esitetty kuvassa 3-1.

Koko Tringan havaintoalueen heinäkurppien vuotuiset yksilömäärät on esitetty kuvassa 3-2. Yksilömäärien jakautuminen eri kuukausille ja päiville saman aineiston perusteella on esitetty kuvassa 3-3.

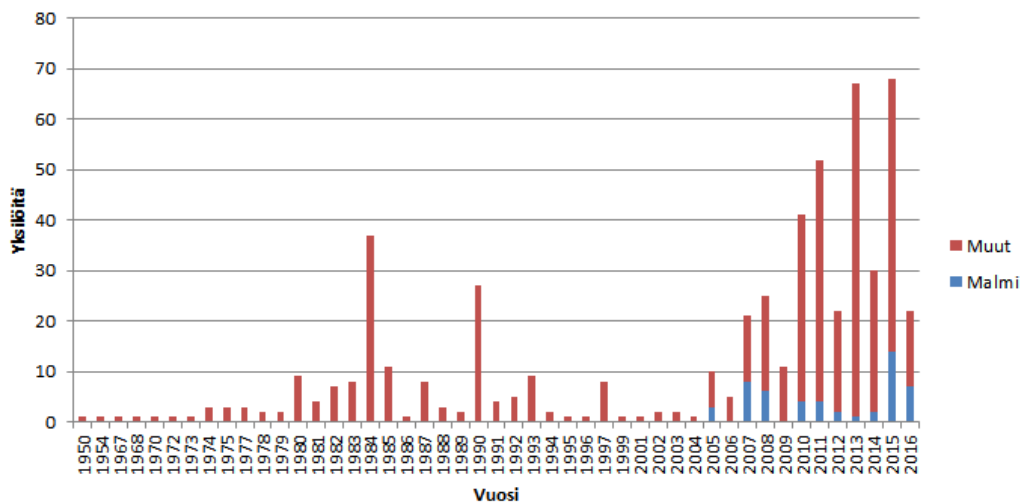
Heinäkurppien havaintopaikat Tringan havaintoalueella on esitetty kuvassa 3-4 sekä tarkemmin pääkaupunkiseudulla kuvassa 3-5.

Taulukko 3-1. Syksyn 2016 laskennoissa Malmin lentokentällä havaitut eri lintulajien yksilömäärät.

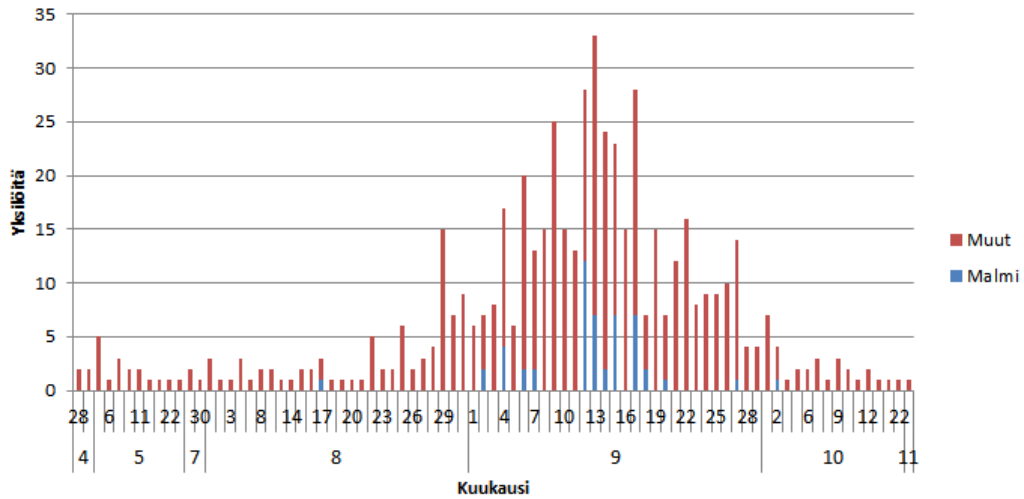
	Päivä						
Laji	16.08.16	23.08.16	30.08.16	06.09.16	13.09.16	20.09.16	27.9.2016
Kanahaukka			1				
Varpushaukka	2		2		1		
Ampuhaukka					1		
Tuulihaukka		1					
Töyhtöhyppä	10 +76YLIL.	42	42p + 80nousi	34		1	1
Tylli				1			
Kapustarinta	1						
Kuovi	2						
Taivaanvuohi	8	5	4	7	5	2	
Heinäkurppa				2	1	1	1
Kalalokki			2 kiert				
Suopöllö							1
Kiuru	100	130	90	100	70	55	80
Västäräkki	15	28	12	40	7	17	3
Keltavästäräkki	45	24	3	9	1		
Metsäkirvinen	4	7	4	10	3	1	
Niittykirvinen	15	35	32	30	65	80	80
Lapinkirvinen		1		4	2		
Rautiainen		2	3	1	3		
Mustarastas						1	
Punakylkirastas							1
Laulurastas							1
Hernekerttu			1				
Pensaskerttu			1				
Punarinta					1		1
Kivitasku	3	4	6	6	1	3	
Pensastasku	5	13	3	2			
Tiltalti					1	1	1
Pajulintu				2			
Sinitiainen		2	2	3		2	
Talitiainen							2
Pikkulepinkäinen	2	4	1				
Pikkuvarpunen				2			10
Varis		2		2			
Peippo		2					2
Viherpeippo		10				2	2
Tikli	33	89	6	19	42	46	19
Hemppo					5	20	12
Kottarainen	350YLIL.		120kiert		1+200YLIL.	8	
Punavarpunen		1					
Keltasirkku					1	7	5
Pajusirkku			1	1	1	2	1

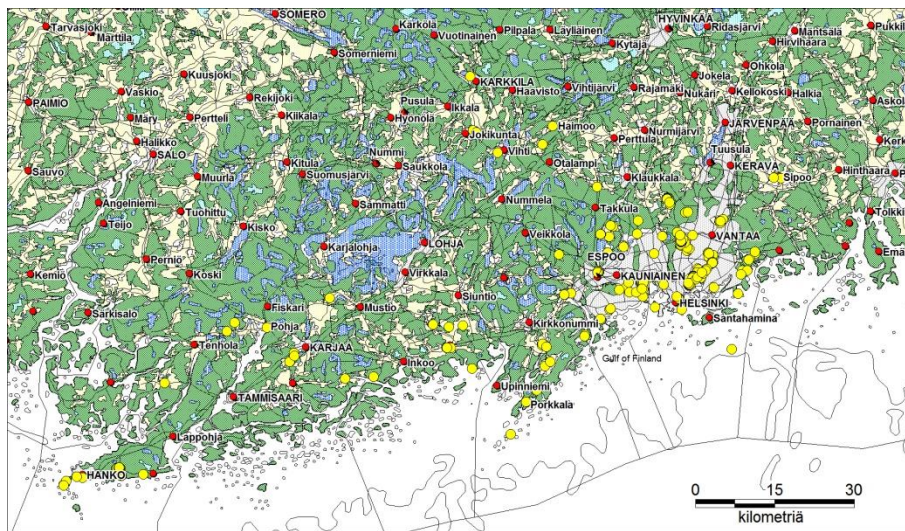
Kuva 3-1. Syysmuuttokaudella 2016 havaittujen heinäkurppien sijainti Malmin lentokentällä.

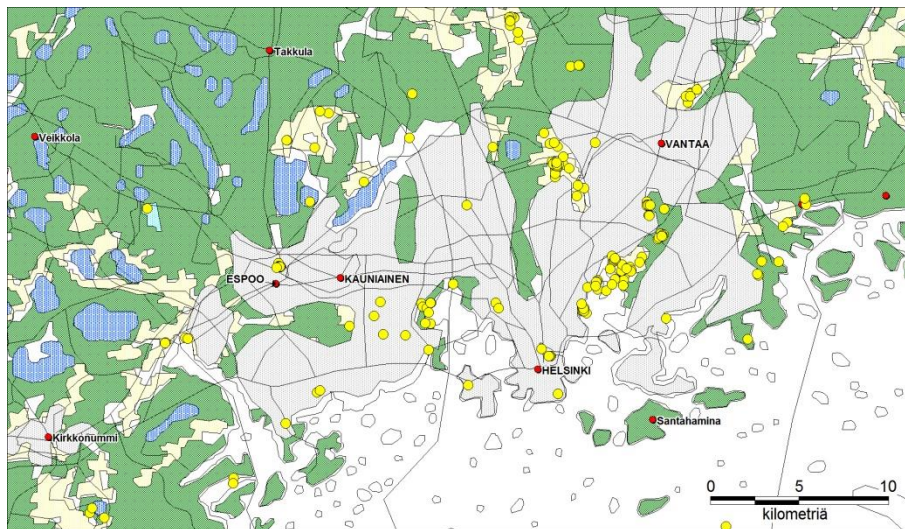
Kuva 3-2. Heinäkurppien yksilömäärät vuosittain Tringan havaintoaineistossa.

Kuva 3-3. Heinäkurppien yksilömäärät eri päivinä Tringan havaintoaineistossa.

Kuva 3-4. Tringan havaintoalueen heinäkurppapaikat.

Kuva 3-5. Pääkaupunkiseudulla havaitut heinäkurppat Tringan havaintoaineistossa.

Taulukko 3-2. Tringan havaintoaineistosta poimitut yli 2 heinäkurpan havainnot.

Päivä	Kunta	Alue	Yksilömäärä
29.08.1984	Vantaa	Lentoasema	12
09.09.1990	Hanko	Täktomin lentokenttä	12
12.09.2015	Helsinki	Malmin lentokentän syyslaskenta	12
27.09.1984	Vantaa	HE-VA lentokenttä	9
04.09.2011	Helsinki	Etu-Viikki, pellot	8
26.09.1984	Vantaa	HE-VA lentokenttä	7
22.09.1990	Hanko	Täktom	7
15.09.2007	Helsinki	Malmin lentokenttä, niityt	7
13.09.2008	Helsinki	Malmin lentoasema	6
09.09.2011	Helsinki	Etu-Viikki, pellot	6
14.09.2013	Helsinki	Haltialan pellot	6
06.09.2011	Helsinki	Etu-Viikki, pellot	5
04.09.2010	Helsinki	Malmin lentokenttä	4
17.09.2011	Helsinki	Malmin lentokenttä	4
13.09.1987	Helsinki	Viikki	3
24.09.1987	Hanko	Täktom, lentokenttä	3
15.09.1990	Hanko	Täktomin lentokenttä	3
01.09.1993	Helsinki	Niskala	3
17.09.2005	Helsinki	Malmin lentokenttä	3
17.09.2007	Hanko	Täktom	3
14.09.2008	Helsinki	Etu-Viikki, pellot	3
25.09.2008	Vantaa	Hanaböle, pellot	3
22.08.2010	Hanko	Täktom, pellot	3
11.09.2011	Helsinki	Etu-Viikki, pellot	3
12.09.2011	Helsinki	Etu-Viikki, Gardenian pellot	3
10.09.2013	Vantaa	Seutula, Isoniittu, pellot	3
16.09.2013	Helsinki	Haltialan tila	3
19.09.2013	Hanko	Täktom, pellot	3
02.09.2014	Helsinki	Niskala	3
13.09.2015	Helsinki	Taka-Viikki, pellot	3

4 TULOSTEN TARKASTELU

Tutkimuksessa Malmin lentokentältä löydettiin syysmuutolla levähtäviä heinäkurppia. Yhdellä laskentakerralla yksilöitä oli kaksi, muulloin vain yksi. Kaikki havainnot tehtiin vasta syyskuun laskennoissa. Vuonna 2016 yksilöitä oli vähemmän kuin alueella on enimmillään havaittu, lukumääriä voi luonnehtia tavanomaisiksi.

Havaittujen heinäkurppien määrät Tringan havaintoalueella ovat olleet kasvussa viime vuosina. 1980-luvulla oli myös hienoista kasvua, mutta sen jälkeen oli vuosia, jolloin heinäkurppa oli todella harvinainen laji alueella. Havainnoista suurin osa on tehty syksyllä, syysmuutto ajoittuu pääosin elokuun lopun ja lokakuun alun väliselle ajalle. Keväältä ja kesältä on vain harvoja havainnoita.

Havaintoaineistoa tarkastellessa voi huomata ainakin kaksi asiaa: havainnot keskittyvät sinne missä on paljon lintuharrastajia, ja havainnot keskittyvät sinne mistä heinäkurppia osataan etsiä. Hyviä heinäkurppapaikkoja näyttävät olevan lentokentät, kuten Malmi, Täktom ja Helsinki-Vantaan lentoasema. Syynä siihen on todennäköisesti kenttien matala heinäkasvillisuus. Toinen tärkeä ympäristö ovat pellot ja rantaniityt, pääkaupunkiseudulla tunnettuja heinäkurppapaikkoja ovat Vanhankaupunginlahden ja Viikin alue, Haltialan-Niskalan alue sekä Vantaan Isoniitty. Merenlahdilta on Vanhankaupunginlahden lisäksi havaintoja Espoon Laajalahdelta. Viime vuosina heinäkurppia on havaittu myös mm. Kivikossa ja Espoon peltojen ja teiden varsilla, joissa on matalaa kasvillisuutta. Ja lintuharrastajia heinäkurppia havaitsemaan.

Heinäkurppien levähdyspaikoille olennaista on matala ruoho- tai heinäkasvillisuus. Aivan kuivilta sänkipelloiltakin lajin voi löytää, mutta useimmiten vihreämmästä ojanvarresta tai kostealta heinä- tai ruohoniityltä. Lajista on lisäksi lukusia havaintoja myös puistonurmikoilta. Monet havainnot paljastavat, että ainakaan syksyiset nuoret linnut eivät ole kovin arkoja, vaan ovat paikallaan ja luottavat suojaväriinsä.

5 KIRJALLISUUS

- Birdguides 2008: The birds of the western Palearctic interactive. BWPI 2.0. Birdguides & Oxford University Press, [Sheffield].
- Kontkanen, H. & Kontiokorpi, J. 2012: Heinäkurpan ja viiriäisen esiintyminen ja suojele Pohjois- ja Etelä-Karjalan alueella. --- *Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 9/2012.*
- Lehtiniemi, T. 2016: Tornien taisto suojelee heinäkurppaa. --- *Tiira:12.*
- Solonen, T., Lehikoinen, A. & Lammi, E. (. 2010: Uudenmaan linnusto. Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa, Helsinki.
- Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015. – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Distribution, numbers and population changes of Finnish breeding birds. Otava, Helsinki.